

ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ШАТАХУУНЫ ЖИЖИГЛЭНГИЙН ҮНЭ, ТҮҮНИЙ БҮТЭЦ (ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

*Ц. Норовдондог (Ph.D), Д. Мягмарцэрэн, Ц. Болормаа
Д. Байгаламаа, Г. Гэрэл, Ч. Онончимээ*

ОРШИЛ

УИХ -ын гишүүн Д. Ганхуягийн 12/3328 тоот албан бичгээр ирүүлсэн захиалгын дагуу Судалгааны төвийн эдийн засгийн судалгааны баг гүйцэтгэв.

Судалгааны зорилго:

Захиалагчийн хүсэлтийн дагуу гадаадын нефть импортлогч улс орнууд дахь шатахууны үнэ бүрдэлт буюу жижиглэнгийн үнийн бүтцийн бүрдүүлбэрийг тодруулахыг зорьсон болно.

Хамрах хүрээ:

Судалгаанд нийт 97 оронд борлуулагдаж буй 4 төрлийн шатахууны /АИ - 92, АИ - 95, АИ - 98 болон ДТ/ жижиглэнгийн үнийг 2012 оны эцсийн байдлаар харьцуулан гаргасан бөгөөд үүнээс 36 улсад шатахууны жижиглэнгийн үнэ 2 ам.доллараас дээш /2-оос 2.5 долларын хооронд/ байх ба үлдсэн 61 орон нь 2 ам.доллараас доош өртөгтэй байгаа нь харагдаж байна.

Литр тутам нь 2-оос 2.5 ам доллар хүртэлх улс нь ихэвчлэн Европын өндөр хөгжилтэй буюу хөгжингүй орнууд байгаа бол 2 ба түүнээс доош үнэ бүхий улс орнуудад томоохон нефть импортлогч болон нефть үйлдвэрлэгч, хөгжилтэй улс орнууд багтсан байна. Тухайлбал, дэлхийн хамгийн том нефть импортлогч болох АНУ -д 30 рубль буюу 1 ам.доллараар борлуулагдаж байгаа бол нефть үйлдвэрлэгч улс болох ОХУ-д литр тутмыг 0.9 ам доллар буюу 27 рублиэр борлуулж байна. Харин Венесуэл, Саудын араб зэрэг улс оронд 4 рублиэр худалдан борлуулж байна.

Жижиглэнгийн үнэ нь 2 ам.доллар ба түүнээс дээш борлуулж буй улс оронд Австри, Австрали, ХБНГУ, Голланд, Бельги, Итали, Норвеги, Люксембург гэх мэт Европын өндөр хөгжилтэй орнууд багтаж байна. Судалгаанд хамруулсан 97 орноос АНУ, Англи, Япон, Канад, Норвеги, Франц, Итали зэрэг улсуудын жижиглэнгийн үнийн бүтцэд задлан шинжилгээ хийн, жижиглэнгийн үнийн бүрдүүлэлт, түүний бүтцийн ерөнхий зураглалыг гаргасан болно.

СУДАЛГААНЫ ЕРӨНХИЙ ДҮГНЭЛТ:

Жижиглэнгийн үнийн задаргаа, үнэ бүрдүүлэлтийг нарийвчлан судлахаар сонгон авсан 7 орны хувьд ихэвчлэн нефть импортлогч улсууд байх ба шатахуун борлуулалтын жижиглэнгийн үнэ нь 2 ам.доллараас дээш /ХБНГУ, Итали, Франц, Япон / буюу доош байгаа улс орнуудаас /АНУ, Англи, Канад/ түүвэрлэн судалгаанд хамруулсан болно.

Ийнхүү судлахад Англи, ХБНГУ, Итали, Франц улсын хувьд жижиглэнгийн үнийн 50-иас дээш хувийг татварууд эзлэж байгаа бол АНУ-д 13 хувь, Канадад 29 хувь, Японд 37 хувийг тус тус эзлэж байна. Харин дээрх долоон орны хувьд жижиглэнгийн үнэ дэх түүхий нефтийн үнэ 6 орны хувьд яг адилхан байсан бол АНУ-ын хувьд бусад орноос хямд хэдий ч үнийн бүрдүүлэлтийн ихэнхи хувийг түүхий нефтийн үнэ эзэлдэг байна. Өөрөөр хэлбэл, дээрх улсуудын жижиглэнгийн үнийн ойролцоогоор 34-36 орчим хувийг түүхий нефтийн үнэ эзэлж байгаа бол жижиглэнгийн үнэ бүрдүүлэлтэд түүхий нефтийн үнэ хамгийн

Судалгааны эмхтгэл, XIV боть

өндөр хувьтай буюу үнийн 42 хувийг эзэлж байгаа улс нь АНУ юм. Харин үйлдвэрлэлийн зардал /тээвэр, даатгал болон бусад зардал/ нь жижиглэнгийн үнийн үлдсэн хэсгийг буюу ойролцоогоор 14 орчим хувийг эзэлж байна. Эдгээр 7 орноос үйлдвэрлэлийн зардал хамгийн өндөр буюу 29 хувийг эзэлж байгаа улс нь Япон улс бол АНУ -ын жижиглэнгийн үнийн 28 хувийг үйлдвэрлэлийн зардал буюу тээвэрлэлт, маркетингийн үнэ даатгал болон бусад зардал эзэлж байна.

Судалгааны үр дүнгээс харахад жижиглэнгийн үнийн дүнд хамгийн ихээр нөлөөлж байгаа нь татвар гэдэг нь эндээс харагдаж байна. Өөрөөр хэлбэл, түүхий нефтийн хувьд бараг бүх оронд ижил дүнтэй байгаа бол жижиглэнгийн үнийг бүрдүүлж байгаа татварын хэмжээ л жижиглэнгийн үнэд хамгийн их нөлөөлж байгаа орц гэдэг нь харагдаж байна. Эдгээр орны хувьд яригдаж байгаа үйлдвэрлэлийн зардал гэдгийг тээвэрлэлт, даатгал болон бусад зардал бүрдүүлж байгаа гэдгийн анхаарах нь зүйтэй юм. Судалгааны дэлгэрэнгүй тайлангаас үзнэ үү.

1. Шатахууны өртөг тооцох ерөнхий бүтэц, зарим улсын шатахууны жижиглэнгийн үнийг тооцсон задаргаа

а) Жижиглэнгийн үнийн харьцуулалт

Юуны өмнө захиалагчийн хүсэлтийн дагуу дэлхийн өндөр хөгжилтэй болон хөгжингүй улс орнуудын шатахууны жижиглэнгийн үнийг шатахууны 4 төрлөөр хүснэгтлэн харьцуулан үзүүлэв. Ингэхдээ нефть, импортлогч болон үйлдвэрлэгч, хэрэглэгч 97 орныг хамруулсан бөгөөд үнийг 2012 оны эцсийн байдлаар гаргасан болно. Түүнчлэн эдгээр орноос 2 ам.доллараас дээш болон доош үнэ бүхий зарим орныг сонгон жижиглэнгийн үнийн задаргаанд анализ хийн үнийн бүтцийн ерөнхий зураглалыг гаргахыг зорив.

Зарим орны шатахууны жижиглэнгийн үнэ, Хүснэгт -1

/2012 оны IV сарын байдлаар, ОХУ -ын рублиэр/

	Улс	Шатахууны төрөл			
		АИ - 92	АИ - 95	АИ - 98	ДТ
1.	Авсртали	57.97	57.97	76.77	42.70
2.	Австри	56.41	57.58	65.02	55.23
3.	Азербайджан	12.53	13.32	14.10	12.14
4.	Алжир	8.23	-	8.62	5.48
5.	Англи	18.80	-	-	-
6.	АНУ	30.40	31.50	32.52	32.26
7.	Аргентин	27.42	41.13	-	30.16
8.	Армен	27.81	-	-	30.55
9.	Араб	-	37.21	-	36.43
10.	Афганистан	17.63	59.93	70.51	12.53
11.	Беларусь	21.80	23.44	-	23.98
12.	Бельги	68.16	63.85	65.02	60.71

13.	Болгар	52.49	53.66	48.57	53.27
14.	Боливи	14.49	16.84	-	14.49
15.	Босни-Герцеговин	-	48.96	48.18	50.92
16.	Ботсван	23.50	-	-	25.85
17.	Бразил	44.65	51.31	-	31.34
18.	Бруней	9.79	10.58	-	5.88
19.	Венесуэл	4.70	6.27	-	-
20.	Вьетнам	25.85	59.93	-	-
21.	Габон	-	53.27	-	32.51
22.	Гайана	26.24	-	-	27.03
23.	Гамби	28.59	59.93	-	31.34
24.	Герман	61.50	65.42	58.76	60.32
25.	Голланд	72.47	72.07	75.21	59.15
26.	Грек	68.55	71.29	72.47	62.28
27.	Дани	56.41	72.07	-	64.24
28.	Доминиканы БНУ	62.67	66.59	70.12	59.54
29.	Египет	7.83	9.01	-	5.09
30.	Замби	66.98	-	-	41.91
31.	Израль	54.84	57.19	-	-
32.	Индонез	-	13.32	19.59	12.53
33.	Ирак	10.18	10.58	-	-
34.	Иран	25.46	17.63	-	-
35.	Ирланд	61.11	64.63	58.54	61.50
36.	Исланд	61.11	65.02	-	61.89
37.	Испани	58.76	58.76	58.76	54.06
38.	Итали	67.77	72.86	72.86	67.77
39.	Казахстан	21.02	27.57	31.39	17.85
40.	Канад	39.13	40.90	42.96	39.72
41.	Катар	-	6.27	-	7.83
42.	Кени	36.04	-	-	28.20
43.	Кипр	-	54.06	49.36	54.06
44.	Колумб	30.55	-	-	21.54

45.	Коста-Рика	28.59	27.42	-	26.24
46.	Латви	44.65	56.01	46.22	54.06
47.	Лесото	28.59	-	-	31.34
48.	Литва	51.71	56.01	49.75	52.88
49.	Люксембург	56.41	56.01	57.19	50.53
50.	Малайз	-	17.63	-	-
51.	Мальта	52.49	56.80	53.66	53.27
52.	Марокко	36.82	-	-	21.15
53.	Мексик	21.94	23.11	-	-
54.	Мозамбик	35.25	-	-	32.90
55.	Монако	-	50.92	59.45	43.48
56.	Монгол	41.52	24.29	-	38.39
57.	Намби	36.04	37.60	-	39.56
58.	Норвеги	67.77	77.56	74.42	59.54
59.	ОХУ	27.37	29.17	31.96	28.02
60.	Пакистан	-	-	34.47	33.30
61.	Парагвай	39.95	41.13	-	30.55
62.	Перу	33.69	-	-	25.85
63.	Польш	57.19	58.36	57.58	53.27
64.	Португал	61.89	68.16	68.55	59.54
65.	Румын	49.36	50.92	52.10	52.49
66.	Саудын Араб	4.31	4.31	-	2.35
67.	Сенегал	41.91	43.87	-	39.95
68.	Серби	43.09	51.71	56.01	52.88
69.	Сингапур	38.39	39.56	-	-
70.	Сири	23.50	-	-	12.53
71.	Словак	48.96	60.71	54.84	57.19
72.	Словени	49.36	58.36	52.10	53.27
73.	Тайвань	-	23.50	-	-
74.	Тайланд	43.09	35.25	37.21	20.76
75.	Танзани	30.16	-	-	45.44
76.	Тунис	-	26.64	28.59	19.59
77.	Турк	75.60	67.77	76.38	65.42

78.	Украин	38.67	40.86	-	36.84
79.	Уругвай	48.18	48.18	47.00	52.49
80.	Фижи	36.43	61.11	-	-
81.	Филиппин	-	38.39	-	16.45
82.	Финлянд	66.20	66.20	68.55	61.11
83.	Франц	59.93	67.37	65.81	60.32
84.	Хорват	52.88	57.19	51.31	54.06
85.	Хонг-Конг	-	62.28	63.85	45.44
86.	Хятад	16.06	33.30	-	21.15
87.	Чех	55.23	58.36	60.71	58.76
88.	Чили	35.25	42.30	-	38.00
90.	Шинэ Зеланд	47.79	48.57	-	33.30
91.	Швейцари	61.50	60.71	63.85	63.85
92.	Швед	64.63	69.33	67.77	66.98
93.	Шри Ланки	30.94	39.95	-	-
94.	Эквадор	11.36	-	-	29.38
95.	Эстон	53.66	54.45	-	55.23
96.	Этиоп	25.46	-	-	30.16
97.	Энэтхэг	34.08	-	-	27.03
98.	Япон	57.58	59.54	62.67	58.36

Эх сурвалж: <http://au95.org/price/>

Дээрх хүснэгт дэх 97 улсын шатахууны үнийг руб-ээр тооцсон дүнг авсан бөгөөд эдгээрээс 1 л шатахууны үнэ 2 ам доллар -аас илүү орнуудыг өнгөөр тодруулсан болно. Хүснэгтээс харахад жижиглэнгийн үнийн судалгаанд хамрагдсан нийт 97 орны 36 нь 2 ам доллараас дээш үнэтэй үлдсэн 61 орон нь 2 ам доллараас доош үнэтэй байна.

б) Жижиглэнгийн үнийн бүрдүүлэлт

Шатахууны жижиглэнгийн үнийн өртөг зардлыг тооцоход тус үйл ажиллагааг явуулж буй аж ахуйн нэгж байгууллагуудын нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн мэдээллүүдээс гадна нарийвчилсан тоон мэдээллүүд шаардлагтай ба энэхүү мэдээлэл нь хязгаарлагдмал зэрэг нөхцөл байдлаас хамаарч олон нийтэд мэдээлэгдэж байдаг статистик мэдээллүүдэд үндэслэн жижиглэнгийн үнийг ерөнхий бүтцээр нь харьцуулан судаллаа.

Шатахууны үнэ бүрдэлтийг тоймлон харахад:

- Түүхий эдийн үнэ
- Боловсруулалтын үе шатны үнэ
- Борлуулалтын үнэ гэсэн ерөнхий бүтэцтэй байх ба борлуулалтын үнэ нь нийлүүлэлт, худалдан авалтын хэлбэр, шат дамжлагаас хамаарч бөөний болон жижиглэнгийн үнэ тогтдог.

АНУ -ын Эрчим хүчний мэдээллийн удирлагын газраас шатахууны 1 галлон тутмын

Судалгааны эмхтгэл, XIV боть

жижиглэнгийн үнийн бүтцийг доорх үзүүлэлтүүдээр олон нийтэд мэдээлдэг. /2012 оны 11 сарын байдлаар/

Шатахууны орц	Бензин	Дизель
Жижиглэнгийн үнэ \$/галлон	3.45\$	4.00\$
- Түүхий нефть	67%	58%
- Боловсруулалт	9%	13%
- Нийлүүлэлт, маркетинг	12%	17%
- Татварууд	12%	12%

Бензин болон дизелийн түлшний жижиглэнгийн үнэд орцууд нь 1 галлоны үнэд эзлэх хувиар илэрхийлэгдсэн ба доорх аргачлалаар тодорхойлдог.

Түүхий нефть /crude oil/ - нефть боловсруулагчдын худалдан авалтын зардлын сарын дундаж буюу үйлдвэрлэгчдийн түүхий нефтийг боловсруулахаар худалдан авсан дундаж үнэ

Боловсруулалтын зардал болон ашиг /refining costs & profit/ - бензин, дизель түлшний спот үнийн сарын дундаж болон үйлдвэрлэгчдийн түүхий нефтийг боловсруулахаар худалдан авсан дундаж үнийн хоорондын зөрүү

Нийлүүлэлтийн болон маркетингийн зардал болон ашиг – EIA -аас 7 хоногоор тоймлон тооцсон жижиглэнгийн үнийн дундаж болон дээрх орцын зөрүү

Татварууд – Холбооны дотоодын сарын дундаж болон шатахуун, түлшинд ноогдуулсан улсын татварууд

Дээрх орцуудаас 2, 3 дугаар орцууд нь өмнөх орцын үнээс хамаарч цаг хугацааны хоцрогдолтойгоор хувьсан өөрчлөгдөж байдаг. Өөрөөр хэлбэл, спот үнийн өөрчлөлт жижиглэнгийн үнэд нөлөөлнө. Түүвэрлэн судалсан улс орнуудаас харахад 2 ам.доллаароос дээш буюу үнэ өндөр тогтсон ихэвчлэн Европын холбооны гишүүн орнуудын шатахууны жижиглэнгийн үнийн бүтцэд нөлөөлж буй голлох хүчин зүйл нь татварын хувь хэмжээ юм.

Хүснэгт 2

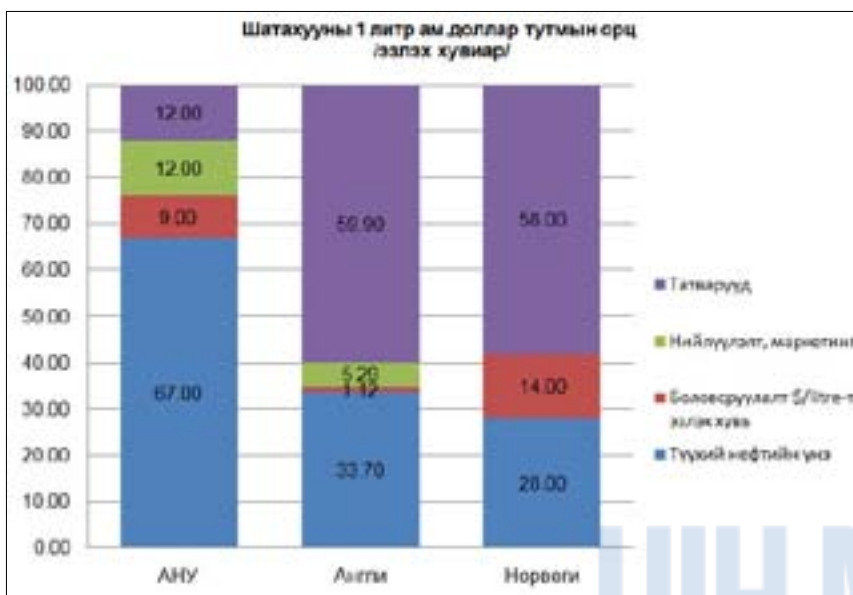
Улс орнууд	мэдээллийн хугацаа	Жижигл-энгийн үнэ \$/litre	Түүхий нефть \$/litre-т эзлэх хувь	Боловср-уулалт \$/litre-т эзлэх хувь	Нийлүүлэлт, маркетинг \$/litre-т эзлэх хувь	Татварууд \$/litre-т эзлэх хувь					Нийт \$/litre-т эзлэх хувь
						CO2	OAT	Гаалийн	НӨАТ	татварын дүн	
АНУ	2012.11	0.91	67.0	9.0	12.0		12.0			12.0	100
Англи	2011.10	2.11	33.7	1.1	5.3			43.2	16.7	59.9	100
Норвеги	2010.05	2.8	28.0	14.0		6.0	32.0		20.0	58.0	100

Дээрх хүснэгтээр харагдаж буй мэдээллүүдийг хялбар харагдах байдлаар Зураг 1 - ээр үзүүлэв. Зураг 1 -т АНУ, Англи болон Норвеги улсын шатахууны жижиглэнгийн үнийн бүтцийг харьцуулан харуулсан бөгөөд Англи улсад жижиглэнгийн үнэ 18,80 рубль буюу 0,6 ам.доллар байх бөгөөд энэ үнийн 59,9 хувь нь татвар, 33,7 хувь нь түүхий нефтийн үнэ байгаа бол боловсруулалт болон нийлүүлэлт, маркетингийн зардал нь үлдсэн 6,4 хувийг эзлэж байгаа нь харагдаж байна.

Англи улсын жижиглэнгийн үнийн бүтцэд хамгийн өндөр хувь эзэлж буй татварын задаргааг үзвэл гаалийн татвар 43,2 хувь, НӨАТ 16,7 хувийг тус тус эзэлж байна. АНУ-ын хувьд 1 литр шатахууны жижиглэнгийн үнэ 0,9 ам.доллар бөгөөд үүний 12 хувийг татвар, мөн 12 хувийг нийлүүлэлт, маркетингийн зардал болон жижиглэнгийн үнийн бүтцэд хамгийн өндөр хувь эзэлж байгаа орц нь түүхий нефтийн үнэ байх ба энэ нь 67 хувийг эзэлж байна

Норвеги улсын хувьд 1 литр шатахууны жижиглэнгийн үнэ 2,67 ам.доллар байх ба үүнээс 1,62 ам.доллар буюу нийт үнийн 58 хувийг татвар эзэлж байна. Тус 58 хувийн татварын нарийвчилсан задаргааг дээрх хүснэгтэд харуулсан бөгөөд үүнээс агаарын бохирдлын татвар 6 хувь, онцгой албан татвар 32 хувь, НӨАТ 20 хувийг тус тус эзэлж байна. Норвеги улс нь дэлхийд 7 дахь том газрын тосны экспортлогч, 14 дэх томоохон газрын тос үйлдвэрлэгч орон боловч шатахууны үнэ өндөр байдаг улс юм. Өөрөөр хэлбэл, 1 литр шатахууны үнэ 2,67 ам.доллар болж байна.

Тус улсын иргэдийн өдрийн дундаж орлого 272 ам.доллар ба үүний ердөө 3,7 хувийг шатахуунд зарцуулдаг байна. Тус улсын хувьд шатахууны үнэ өндөр байгаагийн гол шалтгаан нь холбогдох татвар хураамжийн хувь хэмжээтэй холбоотой ч өрхийн орлоготой харьцуулахад иргэдийн нуруунд дарамт болохооргүй байгаа юм. Зураг 1 -ийг үзнэ үү.

Зураг-1

Европын өндөр хөгжилтэй импортлогч орнуудад жижиглэнгийн шатахууны үнэ 2 ам.доллар байгаа нь хүснэгтээс харагдсан. Үүний 50-60 хувь татвар эзэлж байгаа юм. Тухайн орнуудын хувьд татварын энэхүү өндөр бүтцээр шатахууны үнийн огцом өсөлтөөс хамгаалдаг гэж тайлбарласан байдаг. Өөр нэг чухал шалтгаан нь сүүлийн дөрвөн сарыг нэгтгэж авч үзэхэд дэлхийн зах зээл дээр түүхий нефтийн үнэ тогтвортой буюу хэлбэлзэл маш бага байхад, түүнчлэн ОХУ-ын нефтийн бүтээгдэхүүний экспортын татвар ч хэлбэлзэлгүй шахам, бага зэрэг буурсан байхад, хилийн үнэ А80 болон А92 дээр дунджаар 85 ам.доллар, дизел 260 ам.доллараар тус тус нэмэгдсэн.

Одоо нэг баррель түүхий нефтийн үнэ дэлхийн зах зээл дээр 100 орчим доллар байхад Оросууд литр нефть тутмаас 0.40 доллар буюу 560 орчим төгрөгийг экспортын татвар хэлбэрээр авч байна. Ингэж тооцоход импортоор орж ирж буй нэг литр нефтийн хилийн

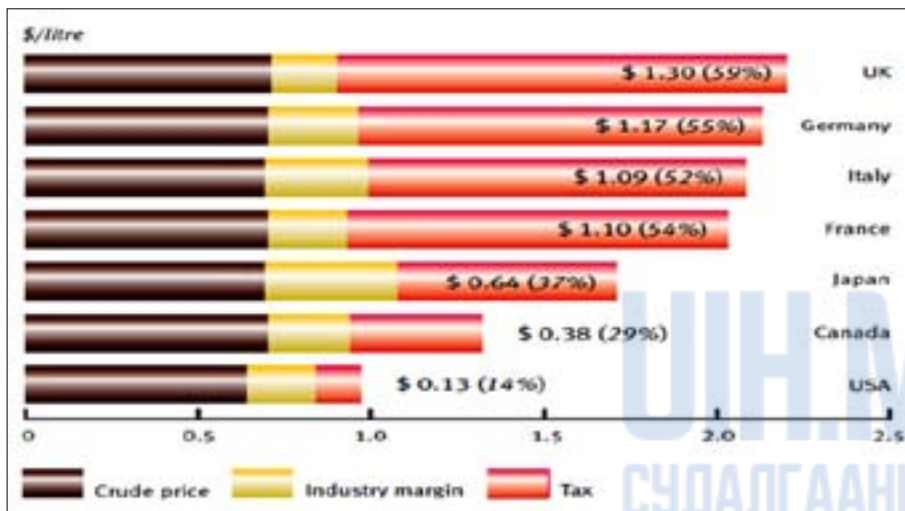
Судалгааны эмхтгэл, XIV боть

үнэ 1440 орчим төгрөг болох ба үүний 560 төгрөгийг татвар үлдсэн 880 төгрөгийг түүний нефть болон боловсруулалт, тээвэр, хадгалалт болон холбогдох бусад зардлыг нэмбэл өнөөгийн үнийн ойролцоо дүн гарч байна.

Энд анхаарал татсан гол асуудал нь шатахууны хилийн үнийн 60 гаруй хувийг эзэлж байгаа ОХУ-ын экспортын татвар юм. Энэ асуудлыг зөвхөн Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн үр дүнд ОХУ-ын хууль тогтоомжинд өөрчлөлт оруулах замаар шийдвэрлэх боломжтой гэж судлаачид үздэг байна. Харин бусад орны хувьд шатахууны жижиглэнгийн үнийн хэдэн хувийг татвар эзэлж хэдэн хувийг нефтийн өөрийн үнэ болон бусад зардал эзэлж байгаа Зураг 2 -оор харуулья.

Зураг 2 -т 2011 оны байдлаар Дэлхийн Их долоон улсуудын хувьд 1 литр газрын тос ямар үнэтэй байгааг харуулж байгаа бөгөөд, эдгээр жижиглэнгийн үнийн харилцан адилгүй байгаа нь түүхий газрын тосны үнийн өртөг өөр байгаагаас шалтгаалаагүй ба харин эдгээр газрын тосны хэрэглэгч орнуудын газрын тосны татварын түвшин өөр байгаатай холбоотой байгааг зургаас харж болно.

Эдгээр татварын хэмжээ АНУ болон Канад улсад харьцангуй бага байх боловч, Европ болон Ази Номхон далайн орнуудад маш өндөр түвшинд байна. Жишээлбэл, Англи улсын засгийн газар 2011 онд хэрэглэгчдэд худалдсан нэг литр шатахуун бүрийн үнийн 59 орчим хувийг /1,30 ам.доллар орчим/ татвар болгон авсан бол АНУ-ын улсын хувьд 1 литр шатахуун бүрийн үнийн ердөө 14 хувийг татвараас бүрдүүлсэн байгаа нь харагдаж байна. Тиймээс ч дэлхийн хамгийн том импортлогч болох АНУ улсын хувьд шатахууны жижиглэнгийн үнэ нэг ам.долларт ч хүрэхгүй байна. Харин газрын тос үйлдвэрлэгч орнууд (ОПЕС /Газрын тос экспортлогч орнуудын байгууллага/ оролцуулан) зөвхөн нийт шатахууны үнийн 32 орчим хувь болох 0,71 ам.долларын орлого олсон байна.

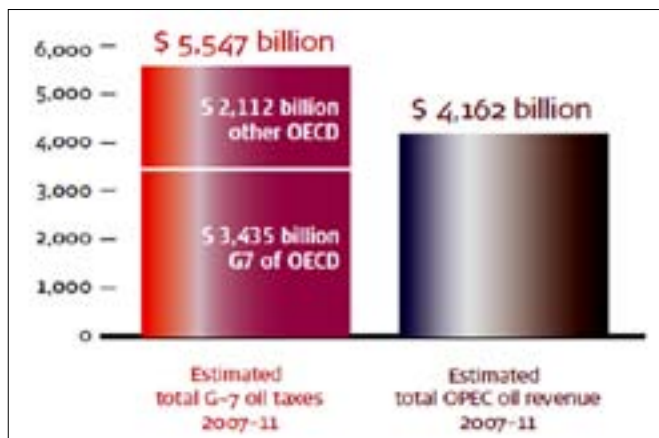

Зураг 2 (Ам.доллар/литр) Эх сурвалж: ОПЕС database

Тайлбар: Зураг дээрх үнийг 2011 оны байдлаар литр бүрийн үнийг ам.доллараар тооцсон үнэ болно. Үйлдвэрт тээвэр, даатгал болон бусад зардал орно. Түүхий газрын тосны FOB үнэд бүтээгдэхүүний зардал болон бусад холбогдох зардал багтана. Зураг 3 -т түүхий газрын тосны худалдаанаас улс орнуудын олох орлого болон газрын тосны татвараас олох орлогын зөрүү хэмжээг үзүүлсэн байна. 2007-2011 оны хооронд OECD -ын /Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага/ гишүүн орнууд газрын тосны татвараас нийт 5,547 тэрбум ам.долларын орлого олсон. Харин ОПЕС-ын гишүүн орнууд энэхүү

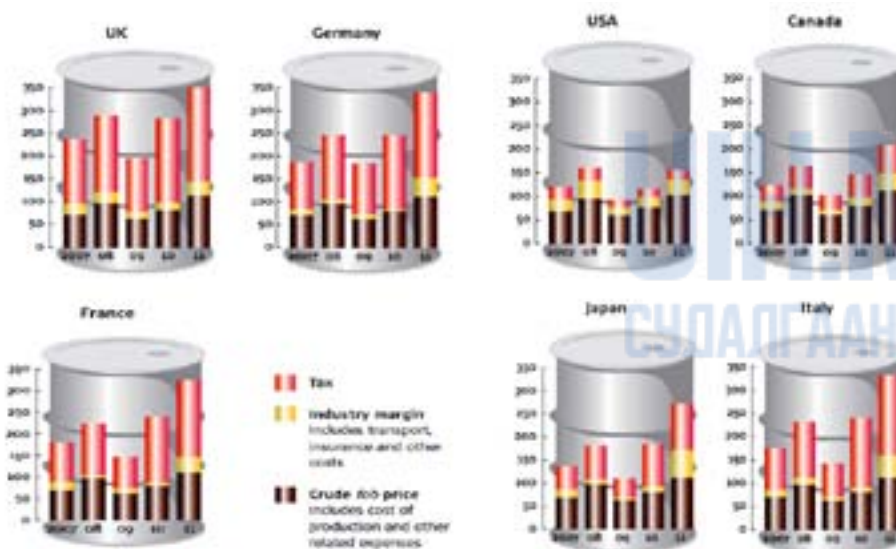

ижил хугацаанд 4,162 тэрбум ам.долларын орлого олсон нь OECD-ын гишүүн орнуудын засгийн газрын олж буй орлогоос ойролцоогоор 1,390 тэрбум ам.доллараар бага байна.

Зураг 3. Татвар болон орлого (Эх сурвалж: OPEC database)

OECD -ын гишүүн орнуудын газрын тосны татвараас олсон орлого нь тухайн орны Үндэсний засгийн газрын цэвэр орлого болох юм. Гэтэл OPEC-ын гишүүн орнуудын түүхий газрын тосны худалдаанаас олж буй орлогод олборлолт, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт, тээвэрлэлт зэрэг өндөр зардал багтсан байна. Энэ бүхнээс үзэхэд газрын тос худалдаалж буй улс орнууд газрын тосны бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй улс орнуудаас илүү их ашиг олдог байна. Жишээлбэл, Англи улсын засгийн газар 2011 оны байдлаар газрын тосны худалдаанаас OPEC-ын гишүүн орнуудаас 1,8 дахин их орлого олсон байна. Зураг 4-т OECD улсуудын 2007-2011 оны хооронд баррель газрын тос бүрийн өртөг зардлын задаргааг улс орон тус бүрээр үзүүлсэн бөгөөд 7 орныг хамруулсан доорх зургаас шатахууны үнэ 2011 онд жижиглэнгийн үнэд эзлэх татварын хувь хэмжээнээс хамаарч хэрхэн өссөнийг үзүүлж байна.

Зураг 4 (Баррель/ам.доллараар) 1 баррель = 42 америк галлон буюу 159 литр

Судалгааны эмхтгэл, XIV боть

ОХУ -ын хувьд 2011 - 02 -11 ны байдлаар 1л бензиний үнийн өртөг дараах бүтэцтэй байна:
1 литр АИ - 92 бензиний жижиглэнгийн үнийн бүтэц (1 л= **24,3** рубл):

Орц	Эзэлж буй хувь	Үнэ /руб/
Олборлолтын өртөг	9,5%	2,3
Тээвэрлэлтийн зардал	1,2%	0,2
Дахин боловсруулах зардал	6%	1,4
Жижиглэн хэрэглээ	11%	2,6
Ашгийн татвар	18%	1,16
Акциз	12%	2,9
Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар	15,3%	3,7
Нөөц ашигласаны татвар	16,9%	4,1
Нийт ашиг	23,3%	5,6

ОХУ -ын жижиглэнгийн үнийн өмнө өгүүлсэн бүтцийг доорхи харуулав.

Ашигласан материал

1. <http://www.eia.gov/petroleum/gasdiesel/>
2. <http://chartsbin.com/view/1115>
3. http://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/333.htm
4. <http://au95.org/price/>
5. OPEC database

***

